DAN BOTTA

CAZUL BLAGA

BUCUREȘTI / 1941

www.dacoromanica.ro

DAN BOTTA

CAZUL BLAGA

B U C U R E Ş T I / 1 9 4 1

www.dacoromanica.ro

Se spune că Philoctetes, fiul lui Pean, însoțind în drumul ei spre Troia expediția acheiană, fu mușcat la picior de un șearpe. In van fură descântece, lustrații și unsori. Rana aceasta — în care un zeu închisese o aprigă maledicțiune — rana aceasta cruntă, putrezi.

Duhoarea ei se întindea până departe. Și gemetele nefericitului Philoctetes, imprecațiile și strigătele sale, împiedicau plinirea sacrificiilor, a libațiilor și a datinelor sacre.

Rămași sub imperiul unei patime atât de mari, mulți începură a lua îngânările lui Philoctetes drept formule profetice și strigătele sale lugubre drept imnuri venite dela zei.

Rătăcirea aceasta era cu atât mai gravă, cu cât Acheii se aflau, pe atunci, în luptă — pe viață și pe moarte — cu Troienii...

Spre a feri pe Achei de un pericol — ca zeii să nu-și întoarcă fața dela ei — Ulysse luă asupră-și o sarcină care nu-l privea, dar pe care o duse la capăt în numele interesului comun. Infruntând ponosul și insulta, luă cu sine, în insula Lemnos, pe nefericitul Philoctetes și, în timp ce dormea, îl părăsi acolo, pradă oribilei sale afecțiuni.

www.dacoromanica.ro

O EROARE: SPAŢIUL MIORITIC

Vino acmu aicea, iscusitule în basne Simioane şi teaca minciunilor Misaile, vino zic aicea şi te uită la Românii şi lăcuitorii Volohiei, pre cari voi basnă bolind şi minciună născând, ca pre bureţii fără sămânţă, de ieri de alaltăieri îi faceţi!

DIMITRIE CANTEMIR

www.dacoromanica.ro

După ce, într'un articol al său, mă acoperise de injurii, domnul Lucian Blaga avea eleganța de a mă invita la o desbatere asupra «vastei» sale filosofii.

Luând în serios funcția profetică, cu care e investit de cronicarii literari, domnul Blaga «profetiza» că nu voiu putea susține o desbatere cu domnia sa, firește, din lipsa mea de «pregătire».

Această profeție, cu concursul domnului Blaga, se va realiza din plin. Nimic nu mă poate îndupleca să mai ating opera domniei sale.

Pe domnul Blaga l-aşi fi uitat de mult. «Gloria Spațiului Mioritic» — ca să folosesc un termen care-i e drag — nu mă interesează. Nu «insomniile» mele, nu «invidia» mea au provocat pe domnul Blaga. Opera sa putea dormi în pace. Ci eu am fost cel provocat.

Nu se cade să invoc numaidecât divinitățile sale domestice: «Orizonturile subconştientului» şi «Planul psihologiei abisale», spre a-i aminti ac-

---

«Indrăznesc să fac o profețire» — acesta era termenul exact: «dacă d. Botta s'ar *angaja* la o discuție pentru care eu sunt gata, sunt sigur că va sfârşi prin a recunoaşte că nu are nici pregătirea, nici competența de a discuta asemenea lucruri».

www.dacoromanica.ro

ţiunea pe care, înainte de orice reacţiune a mea, o întreprindea împotrivă-mi. Se pare că, sub presiunea propriei sale fantasme, domnul Blaga mă vedea revendicând pretutindeni paternitatea «mioriticului» său.

Şi iată că în zilele acestea apropiate, primesc o scrisoare dela un prieten comun, (Octav Şuluţiu este numele său), în care sunt prevenit că domnul Blaga adună «probe» împotriva mea, că pune la cale o acţiune judiciară, şi sunt invitat, într'un chip prietenesc dar peremptoriu, să mă explic.

Am scris atunci, în ultimul moment la tipografie, nota care urma să servească fără reserve scopurilor sale agresive, notă pe care domnul Blaga — probabil din modestie — nu o reproduce integral. «Visiunea mistică a frumuseţii româneşti, — spuneam — deslegată de noi din apele materne ale Thraciei, a cunoscut pe lângă marele public, sub numele bizar de „teoria mioritică" (dela frumosul cuvânt românesc *mioriţă, mioară*), o favoare excepţională. Istoricii literari vor avea să desbată fenomenul acestei teorii, înfăţişate lumii sub forma unor opuri de dificilă doxă germanică, şi pe care literatorii, cari i-au făcut faima, au impus-o cu argumente extrase tot din modestele noastre lucrări».

In locul tribunalului judiciar, domnul Blaga a preferat pe acela, mai inclinat în favoarea sa, al opiniei publice şi, în lungi coloane de gazetă, a însoţit apariţia notei mele cu strigăte de un mare

www.dacoromanica.ro

patetism: «Opera mea», «avutul meu», «cercetările mele», «ideile mele»!

In aceste coloane, domnul Blaga nu s'a sfiit să califice reacţiunea mea, dictată de un elementar simţ al onoarei, drept «şi obraznică şi laşă» şi s'o denunţe, în termeni care-i sunt atât de proprii, drept «neruşinarea cuiva care s'a întărâtat».

Cum aceste procedee literare sunt cu desăvârşire străine de mine, acest domn va avea să răspundă neapărat, pe altă cale, de insultele pe cari le-a rostit.

In preambulul unuia din aceste articole, domnul Blaga desfide, aşa dar, adevărul când afirmă că n'a dat urmare fantasmei de care se ştia persecutat, şi pe care a descris-o atât de bine, în stilul său de filosof al Stilului: «Deoarece *subsemnatul* sunt părintele unei cărţi cunoscute sub titlul Spaţiul Mioritic care în adevăr s'a bucurat în unele cercuri de *o* favoare excepţională, d. Dan Botta îmi va da voie să mă simt vizat de notiţa sa. Aceasta, din nefericire, *cu atât mai mult cu cât* sunt informat de *prieteni comuni de ai noştri*, că d-sa, de la o vreme, *umblă din om în om*, pe la cafenele şi pe la redacţii, susţinând cu disperare, că Lucian Blaga... şi... aşa mai departe: *a se vedea* notiţa citată mai sus». (Punctele de suspensiune, ca şi expresia eliptică din multe puncte de vedere, aparţin citatului. Noi am subliniat numai eleganţele de stil).

Nu pot decât să resping cu desgust o atare infamie. Eu nu umblu prin cafenele, eu sunt străin de redacţii. Oricine mă cunoaşte poate mărturisi

www.dacoromanica.ro

pentru mine. Şi desfid pe domnul Blaga, adunătorul de «probe», să-mi numească trei oameni cari, în acest vast univers, au putut obţine dela mine, într'un decurs de mai mulţi ani, o mărturie în defavoarea Spaţiului Mioritic, deşi ar fi fost firesc să-mi exprim amărăciunea înaintea unei opere exaltate sub ochii mei, pentru motive provenite în mare parte din lucrările mele, unei opere care s'a impus, aşa dar, printr'un *qui-pro-quo*. Cine, într'adevăr ar fi putut acorda credit unei teorii demonstrate de domnia sa cu argumentele cele mai groteşti?

Dar cu aceasta — cum spune domnul Blaga — «problema îşi lărgeşte considerabil talpa». Nu numai talpa, ci şi pielea. Intr'adevăr, după ce descoperise faimoasa formulă a Spaţiului Mioritic — «deal-vale» şi «vale-deal» — rămânea domnului Blaga să demonstreze influenţa ei asupra fenomenului românesc. Existenţa acestei influenţe, constitue argumentele sale, fundamentale mioriticului său. Ele au şi fost expuse de autor cu o monstruoasă aparatură de termeni — deşi, în general, sunt lucruri angelice. Unul din ele — principalul — e faptul că versul popular românesc se constitue invariabil «din silabe accentuate şi neaccentuate una câte una», conform ritmului «deal-vale» şi «vale-deal». Acest argument prezenta o singură dificultate: el era valabil pentru poesia tuturor popoarelor de pe pământ. Domnul Blaga nu s'a sfiit totuşi să le anexeze spaţiului său, deşi mai târziu, într'un articol în care îmi arunca în

www.dacoromanica.ro

batjocură epitetul de «imperial», am înţeles că imperialismul îi repugnă.

Domnul Blaga se prevala apoi de argumentul analog al aşezării caselor la şes, unde ritmul «deal-vale» este reprezentat — spune domnia sa — «de intervalul verde al ogrăzilor şi al grădinilor puse ca nişte silabe neaccentuate între case». Iată, aşa dar, şi aici, ordinea mioritică dominantă: «deal-vale» şi «vale-deal», «cu toate că — ne lămureşte autorul — aci ordinea *în chestiune* ar părea *deplasată* şi fără sens».

Intr'un studiu publicat în Sociologie Românească, domnul H. H. Stahl, eruditul cercetător al realităţilor noastre sociale, demonstrase că această aşezare este exclusiv «mioritică», şi fără rost practic, sau precum spune domnul Blaga «deplasată şi fără sens», numai pentru cine nu cunoaşte ce este un sat românesc. «Călătorul grăbit — continuă domnul Stahl — se poate mulţumi cu o explicaţie abisală şi cu o argumentaţie prin petiţie de principii, dar studiul atent ne arată că nu există ceva mai raţional, mai regulat, mai armonios potrivit cu împrejurările geografice, cu felul de traiu şi mai ales cu sistemele sociale ale obştiilor româneşti, decât aşezarea satelor noastre... Neamul, realitate biologică şi spirituală, măsură şi regulă a organizării sociale, împarte satul într'un cadrilaj juridic pe care apoi casele se aşează sistematic şi riguros determinate. Cine studiază un asemenea sat cu răbdare, are prilejul să cunoască una din cele mai admirabile dovezi de dreaptă

www.dacoromanica.ro

cumpănire, unul din cele mai atent puse la punct sisteme de viață socială».

Alt argument al domnului Blaga pretinde că așezările păstorești de pe culmile de deal reprezintă ritmul mioritic «vale-deal». Ele nu reprezintă de cât «deal». Ca să reprezinte și «vale», era necesar să fie așezate și în vale. Infipte cum sunt pe umeri de deal, ele reprezintă până la marginile lumii, nu teoria mioritică ci — precum s'a spus — necesitatea de a pune la îndemâna oilor un spațiu ca să poată paște iarbă.

Ultimul său argument se raporta la casele de țară: Orizontul spațial — pretinde domnia sa — împiedică expansiunea lor «fie în plan, fie în înalt». Cu alte cuvinte, casa de țară nu e nici înaltă, nici întinsă, e o casă de proporțiuni modeste, o biată casă de țăran. Relația necesară, însă, dintre această ordine de mărime și schema ondulată a spațiului domniei sale, zace încă nedeslegată în tenebrele Genezei. Se poate presupune însă că domnul Blaga a ținut să anexeze spațiului său, cu acest argument, toate casele de proporțiuni modeste cari sunt, desigur, cele mai numeroase pe pământ.

La data când punea fundamentele teoriei sale domnul Blaga nu concepuse încă argumentul său cel mai solid, acela pe care s'a fundat o anexă a Spațiului Mioritic — Geneza Culturii și Sensul Metaforei — asupra căreia mi-am abătut privirea în chip cu totul întâmplător. El constă din evo-

www.dacoromanica.ro

carea unor întâmplări din copilărie, sub garanţia «discului de ceară al celei mai fidele memorii».

Este un argument foarte bun, chiar infailibil, întrucât acela care-l contestă riscă două perechi de palme. El se enunţa aşa: «Ne luăm voie să evocăm o conversaţie între copii. Nu o inventăm pentru a broda literatură pe marginea ei, ci o reproducem de pe discul de ceară al celei mai fidele memorii... Incă odată, scena s'a petrecut întocmai. N'am împodobit-o cu nici un detaliu imaginar. Ne aducem desăvârşit de bine aminte».

Pasă de mai zi ceva!

Nu acestea au făcut însă din Spaţiul Mioritic fermecatul covor aerian, covorul care a depus pe domnul Blaga pe treptele Academiei. Nu, ci în faţa acestei detestabile penurii, cronicarii literari, fanaticii unei cariere care creştea sub ochii lor, folkloriştii de bibliotecă, au extras din studiile mele argumentele pe care le puteau extrage. Şi în confuzia aceasta de izvoare, au început să se raporte la thracism.

Să nu încerce o diversiune domnul Blaga revendicând pentru sine, în termeni de o confusiune maladivă, faptul de a fi deschis în 1921 «o zariște pe linia sângelui nostru ancestral». Domnia sa a declarat categoric, în Spaţiul său Mioritic, că s'a ferit de «speculaţii în preajma unor elemente de situare istorică precum dacismul, slavismul, romanitatea». Observaţi, vă rog, nu eleganţa expresiei, ci ordinea în «preajma» căreia sunt citate aceste — ca să zicem aşa — «elemente de situare istorică». Această ordine dacă nu este cea

www.dacoromanica.ro

istorică, este de sigur cea de importanţă — ordine ostilă şi tradiiţei, şi numelui, şi conştiinţei acestui popor.

Formulele dacice ale plasmei româneşti, eu le-am considerat irevelante. Pe urmele întâilor istorici ai acestui pământ, pe cari i-am interpretat nu prin intermediul străinilor, pe urmele marilor filologi, un Philippide, un Densuşianu, am revendicat pentru Românism, patrimoniul integral al Thraciei. Căutând în mitologia greacă, în tragedia greacă şi în misteriile dela Eleusis, vestigiile geniului thracic, le-am raportat la ceeace mi s'a părut esenţial în poesia noastră populară. Am descoperit o serie de analogii. Thracismul acesta ne revine integral prin tradiţia Romei. Am opus afirmaţiei Slavilor din Peninsulă, afirmaţia tradiţiei romane. Am semnalat în poporul românesc centrul de energie spirituală a Răsăritului.

Nu aceste lucruri l-au interesat pe domnul Blaga. Domnia sa este — am şi constatat — un om de ştiinţă exactă. Domnul Blaga nu poate deduce primatul poporului românesc printre vecini — al acestui popor care, născut din sinteza thraco-romană, e înconjurat de toate puhoaiele Stepei — «din lipsă de material documentar». «Din lipsă de material documentar — scrie domnia sa — trebue să facem abstracţie de toţi vecinii, şi mai ales de problema în ce măsură aceşti vecini au fost contaminaţi de duhul spaţiului nostru». Ca om de ştiinţă, domnia sa e implacabil, alături de oamenii de ştiinţă: străini, de naţiune slavă sau turanică, străini, de tradiţie occidentală, denigratori

www.dacoromanica.ro

interesați ai istoi' i noastre. Domnia sa vorbește despre poporul românesc ca despre o vietate inconștientă, domnia sa a inventat chiar un termen special spre a numi această vietate: «buretele anonim». «Buretele anonim — scrie domnul Blaga — al unei populații care nu voia în nici un chip să se lase *antrenată* de istorie» — (Spațiul Mioritic, pag. 189). Domnia sa a rostit cu privire la istoria noastră de repetate ori cuvintele: «veacuri de robie», «vieață anistorică», «boicot al istoriei», «retragere din istorie», «quasi-istorie». Tot domnia sa a afirmat de dragul mioriticului său, ceea ce nici un Român n'ar fi cutezat să afirme — absența noastră totală din istoria Transilvaniei: «Așezarea Ungurilor — scrie domnul Blaga — apăsări pecenege și cumane, au zădărnicit apoi din nou manifestarea acestui potențial istoric, pentru încă o mie de ani în Transilvania». (Spațiul Mioritic, pag. 191).

Viața vegetativă, etnografică, pasiv-organică pe care ne-o recunoaște el, o împărtășim doar cu triburile africane. «Simțul nuanței» și «discreția» artei noastre populare, despre cari domnul Blaga vorbește atât de inspirat, sunt locul comun al manualelor de artă populară de pe Continent. Dincolo de ele domnul Blaga nu distinge nimic. Motivul legendei meșterului Manole — «motivul baladesc» zice domnia sa — în care se pot descifra, elementele idealismului thracic, motiv existent astăzi doar pe aria străveche a poporului românesc — nu ne aparține: «Bulgarii, Sârbii, Românii, Albanezii, Secuii, îl numesc al lor și fiecare neam își

www.dacoromanica.ro

apără cu gelozie paternitatea. Ceea ce e naiv — exclamă acest om de ştiinţă exactă — de oare ce motivul are o vârstă geologică». Deoarece motivul are o vârstă geologică, omul de ştiinţă exactă nu poate deduce transmisiunea lui prin aceia cari sunt autohtonii? Plecând invariabil dela ceea ce spun alţii, domnia sa aderă cu satisfacţie la formulele consimţite «unanim» de critica noastră literară (?) şi analiza folklorică (?) după cari Mioriţa cuprinde străvechi motive păgâne. Domnia sa va demonstra apoi imperturbabil că aceste motive sunt creştine. Domnia sa mai ştie că «unii dintre cercetătorii noştri» acordă acestei balade «o semnificaţie runică, adică o semnificaţie cu sensul pierdut». (In graiul comun cuvintele «sens» şi «semnificaţie» sunt sinonime. In idiomul domnului Blaga aceste cuvinte sunt asociate spre a sublinia tocmai lipsa oricărei semnificaţii). Ceea ce ştie precis domnul Blaga este însă analogia propusă de «un învăţat», dintre Mioriţa şi o monstruozitate africană: «Omorul ritual al regelui». «Omorul ritual al regelui — explică domnul Blaga cu pana sa de zile mari — a fost descoperit de etnologi ca un *foarte străbun* obiceiu la anume triburi central-africane. Interesant e că aceşti regi, care se ştiau dinainte condamnaţi omorului ritual, manifestă o împăcare cu moartea care aminteşte pe a ciobanului din Mioriţa». Domnul Blaga declară însă că nu se poate ocupa «mai de aproape cu această chestiune», şi renunţă, nu fără părere de rău, la aceste delicii de canibal: «Oricât de ispititoare ar fi o discuţie asupra interpretări-

www.dacoromanica.ro

lor *lansate* — continuă domnia sa — ne abținem dela un exercițiu polemic care ne-ar abate de la preocuparea principală». La Universitate însă, înaintea tineretului Țării, domnul Blaga se poate deda fără teamă exercițiilor sale predilecte. El poate face acolo și cele mai subtile speculații asupra identității «magice» dintre membrii tribului Bororo, papagalii roșii și poporul românesc...

Acest filosof al «mioriticului», ridicat pe scut în numele țărăniei noastre creatoare, beneficiar al foamei de spiritualitate românească, manifestă într'adevăr, în orele sale de liberă expansiune, un despreț doctoral pentru țărani. Intâiul său articol de injurii închinate mie poartă titlul de necrezut: «Hazul țărănesc al imperialului Dan Botta», unde «țărănesc» este, cum se vede, un nume de ocară. Autorul acestei vulgarități pline de «haz», domnul Lucian Blaga, membru al Academiei Române, mi-a aruncat mie epitetul de «balcanic».

Cutremurat în adâncul fibrei mele, mă întreb cum s'a întâmplat că o atare impostură, o ajustare de citate deprimante, un delir de locuri comune, au fost lăsate să oficieze atât de aproape de altarele Patriei.

Ca agent al Freudismului în România și al mai multor confuzii de ultimă oră, domnul Lucian Blaga fusese autorul a numeroase lucrări filosofice pe cari, până atunci, nimeni nu le luase în serios. Cum se explică această spontană conversiune operată de Spațiul Mioritic? Foamea de românism, dorul de a descifra secreta entitate românească, plebea urbană care-și caută izvoarele,

www.dacoromanica.ro

care-şi simte, în fine, rădăcini, acestea toate nu sunt raţiuni suficiente. Să căutăm şi altceva în Spaţiul Mioritic decât umilele sale fundamente. Să căutăm ceea ce nu poate fi, printr'o determinare naturală, propriu domnului Blaga: sentimentul participării la viaţa frenetică a spaţiilor, sentimentul destinului, sentimentul cosmic — ardorile din somnolenţa filosofală a operei sale.

Acestea au făcut din Spaţiul Mioritic un mit. Pe acestea, cu multă modestie, le revendic pentru mine.

Dialogul filosofic, Charmion sau despre Muzică, pe care l-am publicat în Gândirea (Octomvrie 1934 — Mai 1935) le exprima în toate paginile sale.

In fragmentul publicat în Martie 1935, relevam chiar în Mioriţa — «cântarea păstorului thrac» — mărturia, de o energie fără seamăn, a funcţiunii cosmice a destinului, relaţia lui cu armonia sferelor, solidaritatea spaţiilor în Moarte. Scriam între altele:

«Moartea ca şi palpitul mării concordă cu aştrii, cu ivirea amicală a lunei. Ci nimeni n'a exprimat mai viu conştiinţa acestei solidarităţi a spaţiilor în moarte decât Thracii hyperboreeni.

«Sub Septentrion, acolo unde mari paseri stymphaliene îşi scutură neprihănitul fulg, moartea e — Herodotos însuşi a spus-o — semnul unei participări la eudemonia lumii.

«O nuntă se petrece între păstorul thrac şi făptura de lujer a Morţii...

«Eu însumi am ascultat pe un năier rostind cântarea păstorului thrac. El spunea — şi în glasu-i

www.dacoromanica.ro

se topeau imense şi barbare nostalgii — de acea nuntă care cutremură stelele:

Că la nunta mea
A căzut o stea...

«E limpede că undeva, între spaţiile lumii, în flora imensă a creaţiei, e un astru care închide suma de raporturi a sufletului meu, esenţa formelor mele. Un gest sau un cuvânt al meu, poate provoca un desastru, sau linişti o mare învolburată a substanţei. Gesturile mele se răsfrâng». *

Două luni dela publicarea acestui fragment al meu, domnul Blaga face să apară în Gândirea — Mai 1935 — un articol intitulat «Spaţiul Mioritic», în care domnia sa desbate în legătură cu Mioriţa «solidaritatea» — termenul există — «sufletului românesc cu spaţiul», care de astă dată este «mioritic». E drept că domnul Blaga adaugă imediat că această solidaritate are un caracter — luaţi seama — «astupat». Aceasta probabil, ca să nu ne spună de unde a luat-o.

Urmează acest pasagiu care nu este decât desvoltarea şcolară a temei puse de mine:

«El e solidar cu acest spaţiu, cum e cu sine însuşi, cu sângele său şi cu morţii săi.

---

* Relev faptul că ideile evocate în acest fragment formaseră de mult obiectul preocupărilor mele. Integrate într'o mai largă perspectivă, ele fuseseră expuse, la începutul anului 1934, în cursul a două cuvântări la radio — cuvântări ale căror titluri sunt indicative: «Frumosul Românesc» şi «Sentimentul destinului în poesia populară».

www.dacoromanica.ro

«Când cântă, se întâmplă să iasă la lumină acea solidaritate ca în acel suprem cântec, care s'a moştenit din veac în veac, şi în care moartea pe plaiu e asimilată în tragica-i frumuseţe cu extazul nunţii:

Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.
Brazi şi păltinaşi,
I-am avut nuntaşi,
Preoţi, munţii mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele făclii.

«Sentimentul destinului propriu sufletului popular românesc s'a întrepătruns, cu plasticizări şi adânciri reciproce de perspectivă, cu orizontul mioritic».

De unde a putut lua domnul Blaga, dincolo de confuzia primordială a tuturor termenilor săi, ideia acestei solidarităţi a sufletului cu spaţiile, ideia raportului necesar dintre destin şi spaţii dacă nu din «melodioasa sterilitate» — este ceea ce domnia sa îmi acordă atât de generos — a prozei din Charmion?

Stadiul cunoştinţelor sale despre Mioriţa, domnia sa, din imprudenţă, ni l-a desvăluit întreg. L-am inventariat mai sus, conform declaraţiilor sale: 1. originea păgână asupra căreia se declarase «unanim» critica literară (?) şi analiza folklorică (?); 2. semnificaţia runică, adică «semnificaţia cu sensul pierdut» şi 3. *last but not least* «Omorul ritual al regelui».

www.dacoromanica.ro

Cât despre incapacitatea domniei sale de a defini un element al spaţiului «mioritic» prin altă virtute decât prin fastidiosul «deal-vale» şi «vale-deal» sau prin «suiş» şi «coborîş», avem în Spaţiul Mioritic nenumărate exemple. Să luăm două elemente analoge Destinului — Sufletul şi Timpul. Iată-le: «Sufletul acesta — şi domnul Blaga se ridică sentenţios — este ceea ce trebue să fie un suflet care-şi simte drumul suind şi coborînd şi iarăşi suind şi coborînd». Această formulă are virtutea supremă de a fi şi maleabilă şi foarte exactă. Este mai ales impresionant în ea, imperativul mioritic «trebue». Din cauza lui ne-am aşteptat ca şi Timpul să i se conforme imediat: «Timpul acesta este ceeace trebue să fie un timp care-şi simte drumul...», totuşi Timpul preferă o formulă mai puţin austeră şi devine ceea ce domnul Blaga defineşte: «un orizont de *avansare* legănată în timp».

Opunem brutal aceste formule oricui ar pretinde vreodată că domnul Blaga era capabil să intuiască singur funcţia cosmică a destinului uman.

In Octomvrie 1935, apare în Gândirea un studiu al meu «Frumosul Românesc» care, derivat în cea mai dreaptă linie din concepţiile pe cari le exprimasem în Charmion, identifica în fenomenul frumuseţii româneşti suflul pantheic al Thraciei: Lumea-Dionysos, corpul fluid al Divinităţii, unda a-tot-străbătătoare...

Recunoşteam în sufletul românesc — aşa cum a fost definit de psihologi — în poesia populară ca şi în cele mai înalte expresii ale artei culte romå-

www.dacoromanica.ro

nești, o serie de caractere comune cari, raportate la vechile concepții ale Thraciei se prezentau ca un tot solidar.

Această viziune dionysiană a lumii, o vedeam ilustrată de cei mai mari: Cantemir a vorbit de unitatea vie, ritmică a spațiilor, Conta a propus o teorie a ondulației universale și Vasile Pârvan a filosofat magistral despre energia vibratorie a universului.

Acesta era sensul «viziunii mistice a frumuseții românești» din care domnul Blaga a extras tot ce s'a putut. Despre această formulă a mea, «viziune mistică a frumuseții românești», domnul Lucian Blaga a putut exprima această părere: «pompoase și foarte turburi cuvinte!», chiar domnia sa, autorul tautologiilor, cacofoniilor, galimatiasurilor, semănate din belșug în tot ce am putut cita, autorul unor titluri parabolice cari disimulează niște idei vermiculare, dacă nu o vacuitate desăvârșită, autorul «valorilor polare sau de sferă latitudinară», al «valorilor vicariante», al «categoriilor abisale ca factori canalizatori», al «valorilor terțiare» și «accesorii», al «amfibismului conștiinței», și al «legii nontransponibilității». (Am citat tabla de materii a unui op care n'are 200 de pagini).

Sub textul «Frumosului Românesc» am crezut oportun să semnalez — cu câtă amabilitate — teoria spațiului «mioritic», ca teorie ondulatorie, deși ea nu reprezenta corpul dionysian, fluxul de energie al lumii, ci o schemă intelectuală, un «simbol spațial», caricatura «deal-vale și vale-deal». Am

www.dacoromanica.ro

scris acest lucru în josul paginei, întrucât pe autorul ei, atât de preţuit în cercurile Gândirei, eu personal, nu l-aşi fi putut cita niciodată alături de Cantemir, Conta şi Pârvan. *

Astăzi, domnul Blaga declară că n'a cunoscut această notă, (vom vedea cât de bine a cunoscut-o!) această notă care constitue, după domnia sa, întâia mea tentativă de a-l «expropria». Nimic mai inexact. Singurul lucru pe care l-aşi putea recunoaşte este că în spiritul ei transpare vag ideia pe care mi-o făceam despre domnul Blaga la apariţia întâiului său articol. Ceea ce domnul Blaga a întrevăzut însă foarte bine în litera acestei note este ceea ce numeşte «tonul ei de falsă modestie». Ar fi fost şi foarte greu să fiu într'adevăr modest cu domnia sa.

In articolele sale de injurie, domnul Blaga, nu fără abilitate, a pus întreg accentul pe această schemă «vale-deal», ca şi cum ar fi fost singurul lucru pe care-l puteam revendica. Domnul Blaga a demonstrat, plin de teribile imprecaţii, că teoria sa a fost schiţată încă din 1930 şi mi-a citat o proză în care, într'adevăr, caricatura spaţială exista. Se puteau recunoaşte acolo, în legătură cu doina ro-

---

* Iată şi textul acelei note :

«Ideile expuse aici au făcut obiectul a două cuvântări — *Frumosul Românesc* şi *Ideia destinului în poesia populară* — rostite la radio către începutul anului 19[illegible]. Le-aşi fi lăsat poate uitării, dacă magistralul essay al domnului Lucian Blaga, *Spaţiul Mioritic*, relevând ritmul ondulatoriu al spaţiului românesc şi punând în lumină funcţia lui creatoare de stil, n'ar fi adus indirect o confirmare palidei mele intuiţii».

www.dacoromanica.ro

mânească, și termenii tehnici azi atât de faimoși de «suiș» și «coborîș», și chiar un argument coregrafic în favoarea tezei sale încă embrionare, argument pe care, pentru valoarea sa comică excepțională, mă simt dator să-l reproduc: «Dansul nostru — scria de pe atunci domnul Blaga — este dansul lent al unui om care suie și coboară, CHIAR ATUNCI CÂND STĂ PE LOC».

Citându-mi aceste lucruri, cari au incontestabil aerul de familie al acelora pe cari le cunoaștem, domnul Blaga ne vorbește, drapat în cea mai nobilă pudoare, despre «cercetările» sale: «cercetările mele — insistă domnia sa — cari și-au găsit încoronarea în Trilogia Culturii, în cele trei opuri (sunt și citate) atât de accesibile studenților mei dar dificile pentru mintea d-lui Botta».

Cât de trivială era însă ideia unei relațiuni între configurația spațiului și un cântec — «doina» dela care a purces domnul Blaga în 1930 — ne spune însuși autorul în articolul-program al Spațiului Mioritic: «Ni se va răspunde — scric domnia sa cu multă abilitate — că întrucât punem în ecuație un cântec cu un orizont, nu facem decât să stabilim ceea ce de atâtea ori s'a făcut aiurea».

Ideia de a pune în ecuație nu un cântec și un orizont, ci o întreagă cultură și un orizont, i se pare însă fenomenală. Firește, domnul Blaga n'ar fi putut-o inventa, dacă domnia sa n'ar fi constatat într'o serie de compacte volume — Frobenius, Spengler, Riegl, Worringer — că exista de mult

Reflectând asupra operei tuturor acestora, și bazat pe o serie de laborioase «cercetări», domnia sa

www.dacoromanica.ro

ajunge într'adevăr la concluzia prodigioasă că România se compune din dealuri și văi.

Și pentru a nu fi «expropriat» vreodată de acest «orizont spațial», în fine descoperit, domnul Blaga îl transportă — îl «localizează», e termenul domniei sale — printre epavele freudiene, în «planul psihologiei abisale», domeniul său regalian.

Sentimentul de justiție care mă încearcă se refuză ironiei, dar lucrurile acestea de paupertate intelectuală, de măruntă abilitate, văduve de orice spirit creator, nu se pot expune în alt chip.

Să revenim! In același studiu «Frumosul Românesc», accentuam caracterul religios al acestei solidarități a destinului cu lumea, al acestei participații la viața Myriadelor pe care o relevasem în Miorița. Și scriam:

«Această simpatie între natură și om e atât de plastic exprimată de balada Tomei Alimos, încât versurile ei — închinarea de ospăț a haiducului — îmi apar ca o imensă rugăciune, ca o religioasă cuminecare cu lumea:

Și cum sta de închina,
Codrul se cutremura,
Ulmi și brazi se clătina,
Fagi și paltini se pleca,
Fruntea de i-o răcorea,
Mâna de i-o săruta.

«Iată natura întreagă animată de un suflu divin».

Peste câteva luni dela apariția acestui studiu în Gândirea, — Martie 1936 — domnul Blaga publică în aceeași revistă «Perspectiva Sofianică», a cărei

www.dacoromanica.ro

formulă, relevată la noi de domnul Nichifor Crainic, aparţine întreagă cugetătorilor ruşi Florenski şi Bulgakow. In paginile Perspectivei Sofianice care constitue, după domnul Blaga, «suprema *anvergură*», domnia sa părăseşte — miraculos — regiunile abisale şi se aşează deodată în lumina Taborului.

Domnia sa distinge de astă dată în poesia populară, în solidaritatea cosmică cu Moartea — al cărei sens ni-l datorează integral — şi sensul religios pe care-l semnalasem anterior. Moartea îi apare de astă dată ca «transfigurată, dobândind aspectul *elevat* al unui act sacramental, al unui prolog. Ea e nuntă, unire sacramentală cu o stihie cosmică». Domnia sa citează încă odată finalul Mioriţei, în care se recunoaşte atât de regretabil mâna lui Alecsandri, final care — în geniul lui pantheic, cu arborii lui antropomorfici, e corespondentul citatului meu:

> Brazi şi păltinaşi
> I-am avut nuntaşi,
> Preoţi, munţii mari...

Domnia sa îşi reia apoi demonstraţia, în perfectă simetrie cu mine, şi cu propriile mele cuvinte: «Iată natura întreagă transformată în biserică». Pentru circumstanţă, probabil, «suflul divin» din textul meu a devenit «biserică». Nu aceste detalii importă. Ele constitue însă proba eficientă că răpindu-mi ideile, domnul Blaga, fără să vrea de sigur, s'a lăsat răpit de aceste detalii.

Apare aşa dar evident că domnul Blaga cunos-

www.dacoromanica.ro

când atât de exact textul meu n'a putut ignora nota care-i era subscrisă, nota de existența căreia nu aflase până mai ieri, întrucât — spune domnia sa cu o candoare fără pereche — «mă aflam în străinătate». Subliniez că domnul Blaga se afla în chip permanent în străinătate, investit cu o misiune oficială, și că revista la care colabora atât de asiduu i se trimitea regulat. Domnul Blaga ar fi putut pretinde cel mult că nu-și aduce aminte de nota mea. Deși nici această alegațiune n'ar fi fost valabilă întrucât știu dela prieteni comuni («comuni de ai noștri» cum zice domnul Blaga, și domnia sa, care sub pretextul unor informații de această natură mi-a aruncat atâtea infamii, nu mă poate ține de rău) știu că domnia sa păstrează într'un album, tăiate din ziare și lipite cu o aplicație și o perseverență demne de un adevărat om de știință, toate notulele și informațiile cele mai mărunte relative la docta sa persoană.

In ciuda tuturor elementelor Mioriței, caracterul ei religios căpăta la domnul Blaga un accent creștin. Domnia sa a și rostit cuvântul «biserică». Mai departe — răpind poporului românesc și geniul acestei legende — domnul Blaga adaugă în stilul său abscons: «potența sofianică a contaminat spontaneitatea creatoare a poporului nostru». Lăsăm la o parte acest lanț de enormități, ca să intrăm într'un labirint de cugetare profundă: «Sofianicul — ne inițiază domnul Blaga — este o determinantă stilistică, cea mai caracteristică a vieții spirituale ortodoxe». Despre viața spirituală ortodoxă, domnia sa știe că e realizată «cel mai

www.dacoromanica.ro

deplin» de călugări. «Pe acești călugări — adaugă domnia sa — nu-i știm numai din romanele dostoiewskiene...» (?) Omul de știință se revelă și acum magnific, exact ca în ziua cea dintâi — *herrlich wie am ersten Tag!*

In ce privește nu ortodoxia românească, ci doctrina creștină în general, domnul Blaga realizează însă «cel mai deplin» tipul de inițiat al doctorilor din altă planetă. Intr'adevăr domnia sa citează ca un exemplu de inexactitate cronologică «dar care nu supără imaginația populară» aceste versuri în cari, precum declară textual, «am găsit pe Iisus Hristos localizat în preajma Genezei»...

A făcut Domnul Hristos
Pe Adam foarte frumos.

Iisus e anacronic, așa dar, pe meleagurile Genezei. Inainte de a întreprinde analiza ortodoxiei românești, ar fi fost oportun — credem noi — ca domnul Blaga să consulte și faimoasa operă a conciliului dela Niceia: Crezul.

In articulațiile sale doctrinare, Spațiul mioritic exista. O singură dificultate gravă îi stătea în cale: Eminescu.

Deși autor al unor versuri în cari silabele accentuate și neaccentuate se succed implacabile în ordinea mioritică prestabilită «deal-vale» și «vale-deal» — ordine la care Eminescu participă integral, alături de toți poeții lumii moderne, inclusiv Dante și Shakespeare — titanul Românității noastre nu se lăsase convertit de vocația mioritică a «plaiului». Domnul Blaga a recurs iarăși, atunci,

www.dacoromanica.ro

ca la o carte de magice formule, la ce scrisesem eu.

Studiul meu, Unduire şi Moarte, apărut mai întâi în Gândirea — Noemvrie 1935 — releva relaţia specific eminesciană dintre aceste elemente, şi raporta la «Luceafărul» identitatea orphică — deci originar-thracică, dintre Unduire şi Moarte, dintre Dionysos şi Hades. Citez finalul studiului meu:

«De ideia unor ape multe s'a legat totdeauna, la noi, figura purifcatoare a Morţii. Să nu fie oare permanenţa aceleiaşi credinţe, a Morţii ca o nuntă cu spaţiile, ca o trecere în «eternele ape», în substanţa dionysică a lumii ? Eminescu evocase şi el simpatia dintre Unduire şi Moarte, dintre ape şi mormânt». Şi încheiam invocând «Dorul» eminescian :

> Să-mi fie somnul lin
> Şi codrul aproape,
> Lucească cer senin
> Eternelor ape,
> Care din văi adânci
> Se 'nalţă la maluri.
> Cu braţe de valuri
> S'or atârna de stânci.

Ajuns în posesia formulei, domnul Blaga aruncă peste bord plaiul mioritic — «plaiul, sfântul plaiu» cum se exprimă domnia sa — renunţă la tirania schemelor sale, la «nostalgia neînduplecată» a ritmului deal-vale şi vale-deal, şi afirmă că Eminescu a extras din ape simbolul mioritic spaţial: «Acel orizont al spaţiului ondulat — scrie domnia sa — specific duhului nostru popular apare *per-*

www.dacoromanica.ro

sonant şi foarte insistent în poezia lui Eminescu. E drept că structura orizontică, ondulată, nu e simbolizată în opera lui Eminescu atât prin imaginea plaiului, cât prin imaginea «mării» şi a «apei». Unduirea, valurile, legănarea, sunt elemente dintre cele mai frecvente în poezia eminesciană. S'ar putea afirma chiar că poetul recurge hipnotic iarăşi şi iarăşi, la aceste elemente de expresie. Marea nu e pentru Eminescu un prilej de pierdere în infinit, sau un simbol al *dinamicei furtunoase*, cât un simbol al unduirii, al legănării, un simbol al unui anume melancolic sentiment al destinului ritmat interior, ca o alternanţă de suişuri şi coborîşuri... Structura orizontică a «unduirii» e îmbibată la Eminescu până la saturaţie de un sentiment al destinului». Tot atâtea cuvinte «îmbibate până la saturaţie» de o singură ideie. Relev, odată cu prezenţa termenului «unduire» — necunoscut până atunci domnului Blaga — ideia pletorică pe care şi-o face despre el. Ca şi «mioriticul» din întâiul său articol — care sensibilizează o palidă schemă din 1930 — el este un reflex al studiilor mele.

Contribuţia personală a domnului Blaga în acest vast amalgam rămâne, cum se vede, titlul «mioritic» care consumă, într'un hibrid româno-grec, de cea mai antipatică formă pedantă, toate nostalgiile cu cari e încărcată, dela Alecsandri încoace, divina baladă a Mioarei.

Şi acum, ajuns la capătul acestei exegeze, un sentiment deprimant mă cucereşte. Un tineret întreg e obligat să frequenteze teoriile domnului Blaga. Un tineret întreg e atras în mrejele unor pseudo-

www.dacoromanica.ro

probleme, unor patetice deşertăciuni doctorale, lăsat pradă unui idiom barbar — bulgaro-ugro-franţuz — în care e pierdut definitiv patrimoniul nostru de nobile consonanţe, de severe silabe latine, pentru care au luptat marii filologi ai Transilvaniei.

Iată, am pe masa mea întâiul număr al celei mai tinere reviste: «Contrapunct». Printre lucruri demne de tot respectul, un elev al domnului Blaga scrie despre Colinde. Nimic mai nobil ! Ni se citează însă, pentru a ilustra concepţia acestor diafane producţii ale poporului românesc, istoria cu totemul tribului Bororo şi identitatea, prin substanţa magică a totemului, dintre membrii tribului Bororo şi papagalii roşii, din cursul dela Universitate al domnului Blaga. Mai departe, ne urmăreşte un paragraf extras din Spaţiul Mioritic — despre «asimilare». Este vorba aici despre procesul de transformare, în spirit popular, a unor teme religioase consacrate, dar aceasta se enunţă într'un specimen de teoremă şi în termeni de-a-dreptul sufocanţi:

«Când în ciuda intangibilităţii de natură *sacrală* şi în pofida sancţiunilor ce le implică orice schimbare a motivului spiritual *autoritativ* şi canonic, spiritul etnic procedează totuşi la modificarea sau amplificarea motivului, avem de a face desigur cu un fenomen de asimilare».

Şi iată, invadată de spiritul grotesc al mioriticului, o pasiune curată pentru lucrurile Ţării, iată pierdută în cel mai sinistru dedal, o tânără inteligenţă românească. Citez: «Faptul că motive re-

www.dacoromanica.ro

ligioase, atât de generale şi atât de cunoscute pe planul conştiinţei sunt totuşi modificate, se datoreşte unor categorii abisale caracteristice ortodoxismului şi românismului şi anume: sofianicul şi stihialul... Dar prin revelarea sofianică receptacolul sufere o transfigurare care în colinde se resimte mai mult asupra naturii... Faptul acesta mai poate fi adus în legătură şi cu categoria stilistică a stihialului, căci stihialul reduce obiectele concrete la stihia lor. Stihialul vede lucrurile dintr'o perspectivă teocentrică. A vedea pe Petru căruia i se colindă, prin stihia lui, Sfântul Petru, sau pe fiuţul mic, prin Iisus, sau pe cioban prin Dumnezeu, dovedeşte o puternică năzuinţă formativă stihială a poporului românesc în acest domeniu al creaţiilor».

Aceste false perspective, aceste miragii de bibliotecă, aceste lucruri adunate din cele patru vânturi ale lumii, în timpuri ca acestea în cari vigoarea intelectuală, dreapta judecată şi dispreţul speculaţiilor deşarte, singure pot face o naţiune puternică, toate acestea desemnează opera domnului Blaga ca un instrument de corupţie publică, un pericol social.

www.dacoromanica.ro

DESPRE ALTE INCERCARI DE MISTIFICARE LITERARA

Adesea se tâmplă, cela ce va să-şi întoarcă bătaia, de două ori îl bat.

GRIGORE URECHE VORNICUL

www.dacoromanica.ro

Fusesem obligat să cercetez, sub presiunea unor cumplite injurii, teoria «mioritică» a domnului Blaga, și mărturisisem întristat în articolul meu intitulat «O eroare : Spațiul Mioritic» că nimic pe lume nu mă poate îndupleca să mai ating opera acestui om.

Opera aceasta o știu dedicată pieirii. Molochul acesta îl știu compus din cel mai deplorabil lut. Centrul său de gravitație desfide orice echilibru. Dece mi-ași pierde timpul spulberându-l — timpul care vine dela zei ?

Pentru insultele pe cari le rostise, i-am cerut imediat să dea seama. La obiecțiunile mele cari priveau valoarea ideativă a concepțiilor sale, îmi putea opune, cel mult, un detaliu. Argutiilor sale «filosofice», pe cari le știam de ordinul vocalizelor celor mai inocente, eram ferm decis să nu răspund.

Iată însă că, dincolo de orice iluzie și de orice speranță, domnul Blaga compune un nou articol de injurii pentru mine, un articol în care întinde asupra tuturor acuzațiilor pe cari i le-am adus, un văl de sinistre confuzii, o plasă de intrigă și de malversațiuni.

Sunt obligat, cu tot regretul, să intervin.

www.dacoromanica.ro

In articolul său de injurii, domnul Blaga se aşează dela început, pe tărâmul celei mai teribile intransigenţe. Mitul naţionalist al Sângelui îl înflăcărează şi-i sporeşte energia combativă: «Sângele meu — afirmă domnul Blaga — refuză să stea de vorbă cu semi-români în chestiuni de românism !»

Ştim cu toţii cu câtă ardoare agitatorul «orizonturilor subconştientului» şi al «planului psihologiei abisale», importatorul celui mai frenetic freudism, omul Marelui Anonim şi al Cenzurei Transcendente, luptă pentru a preserva de orice afluenţă străină patrimoniul etnicităţii româneşti.

Sângele ! Ce-l face oare pe domnul Blaga să pronunţe acest vocabul pentru care un om de ştiinţă, ca domnia sa, manifestă în genere cel mai categoric despreţ? Răspunsul este limpede: Spre a înlătura *de plano* o desbatere care nu-i convine.

«Un fapt trist, dar vrednic de semnalat — aşa îşi începe domnul Blaga argumentaţia: Sângele mixt începe să ridice glasul! Noi Ardelenii nu obişnuim să acceptăm lecţii de «românism» din partea nimănui, cu atât mai puţin din partea unor oameni cu ascendenţă amestecată! Despre d. Dan Botta citesc în «Antologia poeţilor tineri» că este «corsican prin mamă». Nu pun deloc la îndoială această origină, *numai cât* «corsican» este un termen pur geografic. Ar fi de dorit să se ştie odată precis, şi cu documente, ce înseamnă acest cuvânt şi din punct de vedere «etnic». Oricare ar fi rezultatul unui atare examen, rămâne ascendenţa amestecată care vrea să ne dea lecţii de românism! Sângele meu refuză să stea de vorbă cu semi-români în chestiuni de românism !»

www.dacoromanica.ro

Să ne reculegem puțin, după aceste rânduri diafane. Să admirăm, în tăcere, procedura elegantă, frumusețea morală a omului care le-a scris !...

Totuşi omul acesta — care se declarase «gata» să discute cu mine — contestase, într'o proză hilară, formulările mele privind poporul românesc. Pe unele, chiar, le revendica pentru sine — dacă am putut înțelege bine idiomul său particular. Eu am răspuns obiecțiilor sale, punând în paralelă concepția mea şi a lui. Lecții de românism, aşa dar, eu nu i-am dat, deşi el pune în cumpănă poporul românesc cu «membrii tribului Bororo», deşi el a descoperit doar pe ultima treaptă a zoologiei, printre bureți, un termen de comparație demn de poporul românesc : «Buretele anonim — scria domnul Blaga — al unei *populații* care nu voia în nici un chip să se lase *antrenată* de istorie» (Spațiul Mioritic pag. 189). Nici când a calificat trecutul de glorie al acestei țări cu termenii: «veacuri de robie», «vieață anistorică», «boicot al istoriei», «retragere din istorie», «quasi-istorie», eu n'am dat acestui om lecții de românism. Nu i le-am dat nici atunci când a mărturisit în termeni categorici, absența noastră totală din istoria Transilvaniei, (Spațiul Mioritic, pag. 191), deşi pentru a respinge aceste calomnii, acest val de hidoasă infamie, nu e nevoie să fii român, nici măcar semi-român. E destul să fii filo-român.

Nu sunt prea mulți oamenii cari i-ar fi putut da, totuşi, «lecții de românism» dela înălțimea unui «sânge» ca al meu. Imi pare rău că sunt obligat să invoc, printre abjecții, atâtea lucruri pentru

www.dacoromanica.ro

mine sacre. O fac însă fiindcă domnul Blaga calcă eroic pe urmele unor alți calomniatori ai mei.

Tatăl meu, venit în «Țară» sub amenințarea închisorilor maghiare, se trăgea dintr'o familie care purta, din 1579, titlul nobiliar de Botta de Cernești, titlu pe care străbunul meu l-a căpătat «pentru credință și destoinicie în luptă»: *ob fidelitatem et dexteritatem in bello*. Ramuri diverse ale familiei mele au obținut confirmarea acestui privilegiu nobiliar, dela principii autonomi ai Transilvaniei, în 1599, 1609, 1674. (Cf. Ioan cavaler de Pușcariu, *Familiile Nobile Române*, Sibiu 1899).

Mai autentică decât acest titlu, e noblețea țărănească a familiei mele de străvechiu caracter voevodal. Teodor Botta din Cernești este atestat într'un document din 1560 ca voevod peste o regiune din Chioar, care cuprindea Cerneștii, Poiana Botizului, Lăpușul și Berchezul. (Cf. V. Meruțiu, *Județele din Ardeal*, Cluj 1929).

La Copalnic Mânăștur, din apropierea Cerneștilor, de unde a purces tatăl meu, se află și astăzi testimoniile acestor vrednicii îndepărtate.

«Noi Ardelenii», domnule Blaga, în sângele cărora zace, așa dar, un principiu de energie istorică, nu putem concepe ca cineva să nege atât de ușor ființa istoriei noastre.

Domnul Blaga are — am văzut — cuvinte de despreț pentru porțiunea «corsicană» a sângelui meu. Domnul Blaga, cel care constată în legenda Mioriței nu știu ce analogii cu practicele «unor anume triburi central-africane», domnul Blaga care cultivă, așa dar, aceste afinități româno-central-

www.dacoromanica.ro

africane, cum poate considera cu despreţ sângele meu corsican?

In concepţia unui popor care se revendică, de secole, dela colonii italice, dela sângele italic — concepţie ilustrată de nostalgia Italiei, la toţi marii creatori ai Şcoalei transilvane — acest sânge e un titlu de mândrie. Dacă mi-e permis să invoc un exemplu ilustru, aşi putea cita pe Alecsandri, care deşi afirma cu mândrie o descendenţă venețiană, nu era mai puţin un mare, un autentic Român.

Nu voiu prezenta, fireşte, «documentele» pe cari le pretinde domnul Blaga. Mă voiu mărgini să afirm o descendenţă corsicană. Il previn, însă, că în domeniul acesta, al insinuărilor calomnioase, mai mult decât în alt domeniu penal, *actori incumbit onus probandi* — îi revine personal sarcina de a proba. «Documentele» să şi le procure singur. Eu sunt în drept să consider ca pe ultima abjecţie, pe acela care, fără documente, încearcă, prin insinuări perfide, să arunce o pată asupra mândrei mele vieţi.

Datorez, cu acest prilej, domnului Blaga, o informaţie de ordin, ca să zic aşa — cultural: Termenul «corsican» nu este, cum crede domnia sa, «un termen pur geografic». El exprimă o realitate etnică elementară: poporul italic al Corsicanilor care a suferit în cursul secolelor — ca şi poporul românesc — influenţa puternică a culturii bizantine... Ofer domnului Blaga şi acest amănunt pe care-l ignoră: termeni ca «francez», «spaniol», «italian» sunt termeni pur geografici. Ei desemnează, sub raport etnic, conglomerate de popoare...

www.dacoromanica.ro

In schimb, însă, poporul românesc între toate popoarele romanice are privilegiul de a forma o desăvârşită unitate etnică. Cine spune de exemplu: «Noi Ardelenii», fie numai cu intenția de a solidariza în jurul unor mărunte calomnii, o modestă clică de gazetari bucureşteni, acela foloseşte un «termen pur geografic» fără nici un substrat etnic, şi fără un substrat spiritual real. Şi revendicând numai pentru «noi Ardelenii», simțul onoarei naționale, acela — mai ales dacă împrejurările i-au conferit un loc exponențial printre Români — săvârşeşte cel puțin o inconştiență.

Plecând dela considerațiile sale atât de joase, în ce priveşte originea mea geografic-corsicană, domnul Blaga se ridică până la regiunea în care domnesc Ideile, şi formulează o judecată de valoare asupra unor scrieri ale mele: «Modul particular al d-lui Botta de a-şi afirma românismul (în perspective imperiale) nu e un mod românesc, şi se explică doar prin acel proces psihologic al compensației căruia îi cad jertfă tocmai cei atinşi de un prea ştiut complex de inferioritate».

Recunosc patima denigratoare, criticismul congenital şi lipsa de credință pe cari acest om le abate în orice discuție asupra poporului său. Nu e nevoie să cunoşti istoria acestui popor, nici formele vieții sale de stat, nici elementele concepției sale de cultură, ca să deduci că acest popor are tradiții «imperiale». E destul să priveşte pe o frescă, portretul unui voevod. El e acolo în vestmântul somptuos al Basileilor, şi poartă pe frunte înflorita cunună a Comnenilor, a Paleologilor... Aceste tradiții, doar un prost le poate nega.

www.dacoromanica.ro

Dar fiindcă domnul Blaga a formulat o judecată de valoare, pe baza originei mele, îmi permit şi eu una în ce-l priveşte pe el. Cunoasteţi desigur, profilul ateist al operei sale, caracterul cel puţin protestant al ficţiunilor sale «terminologice». Ştiţi desigur, că în opera domnului Blaga, Domnul Dumnezeu e numit, cu un nume de tradiţie caragialescă: Marele Anonim, iar Pronia divină, degradată de pragmatismul cel mai trist, nu este altceva decât Cenzura Transcendentă. Domnul Blaga s'a născut — pe cât ştim — în Lancrăm. Dar Lancrăm a fost, în cursul secolului XVII, sediul unei super-intendenţe calvine, care activa printre Români, şi pe ale cărei urme biserici ortodoxe străvechi s'au prefăcut în lăcaşuri de erezie, în centre de propagandă pentru o doctrină aservită, apoi, cu totul naţionalismului maghiar! Nu vi se pare că Marele Anonim şi Cenzura Transcendentă se explică prin acest «complex»? Că aerul lor protestant e legat de tradiţia locului?

Cu aceste întâmpinări de principiu, trecem la cuprinsul propriu zis al obiecţiunilor domnului Blaga. Sunt acolo, printre aluzii elegante la «strugurii acri», «dinţii strepeziţi», «capcana pe care singur şi-a întins-o», «obiceiul rău» care «nu se vindecă de grabă» — lucruri menite să-l aşeze în stima tuturor atât de sus — câteva afirmaţiuni grave în legătură cu originele acestei desbateri. Iată cum le prezintă domnul Blaga: «In 1935 d Dan Botta îşi revendica faţă de *subsemnatul* prioritatea viziunii spaţiului ondulat, într'o notiţă publicată în «Gândirea». In primăvara acestui an a revendicat în «Dacia», în termeni şi mai categorici, paternita-

www.dacoromanica.ro

tea ideilor din «Spaţiul Mioritic». Pus în faţa unui document literar, prin care dovedeam că ideia fundamentală a studiului meu am formulat-o cel puţin patru ani (1930) mai devreme decât d-sa, d. Botta, încurcat din cale afară, răspunde cu înjurături şi deplasează toată chestiunea dela esenţial asupra unor detalii fără de prea mare importanţă».

Toate acestea pot părea valabile cui nu cunoaşte câteva detalii. Şi faptul de a le omite, constitue pentru domnul Blaga un titlu de vădită rea credinţă.

Liber este domnul Blaga să creadă că am putut revendica, în 1935, în Gândirea, paternitatea Spaţiului Mioritic într'o notă în care subliniam cât de mult articolul său iniţial «confirmă» ideile mele. Cât de mult le «confirmă» este demonstrat de rapturile practicate, chiar în acel an, printre ele.

Am arătat, în articolul meu precedent, că nota aceea era produsul unei extreme amabilităţi faţă de cineva care propusese — fie şi în caricatură — o teorie ondulatorie, cineva pe care nu-l puteam cita în textul meu, alături de Cantemir, Conta şi Pârvan.

Oricum ar fi, spectrul meu vindicativ, ca şi spectrul unei conştiinţe nu prea clare, începând cu acel an fatidic — 1935 — l-au torturat fără preget. Domnul Blaga mă vedea revendicând «cu disperare» — aşa cum a declarat-o singur — «din om în om, pe la cafenele şi pe la redacţii», paternitatea opului său. Că revendicările mele erau produsul propriei sale fantazii s'a dovedit din plin. In articolul meu precedent am spus-o foarte lim-

www.dacoromanica.ro

pede: «Nu pot decât să resping cu desgust o atare infamie. Eu nu umblu prin cafenele, eu sunt străin de redacții. Oricine mă cunoaște poate mărturisi pentru mine. Şi desfid pe domnul Blaga, adunătorul de «probe», să-mi numească trei oameni cari, în acest vast univers, au putut obține dela mine, într'un decurs de mai mulți ani, o mărturie în defavoarea Spațiului Mioritic, deşi ar fi fost firesc să-mi exprim amărăciunea înaintea unei opere exaltate sub ochii mei, pentru motive provenite în mare parte din lucrările mele, unei opere care s'a impus, aşa dar, printr'un *qui-pro-quo*». Şi la toate acestea, domnul Blaga a tăcut.

Din 1935, obsesia domnului Blaga a crescut continuu şi în aşa măsură încât, în ultimul an, el căuta avid, în vederea unei acțiuni judiciare, «probe» împotriva mea.

Alarmat, probabil, de caracterul febricitant al acestei căutări de «probe», un prieten comun mi-a trimis o scrisoare în care îmi cerea să ofer domnului Blaga o explicație în scris.

Am scris atunci, cu sentimentul responsabilității integrale, nota în care am revendicat tot ce domnul Blaga îşi însuşise dela mine. Am fost provocat, aşa dar, să fac aceasta. Şi am intrat de atunci în contact — spre întristarea mea — cu această persoană. Şi am fost obligat să cercetez cu amănuntul un op care nu mă interesează — cum spune Emil Botta — «nici cât un zarzavat».

Domnul Blaga era obligat să amintească de toate acestea, ca să poată fi considerat corect. Iluziile noastre în această privință, el le-a spulberat însă, chiar prin aparențele de corectitudine în cari şi-a

www.dacoromanica.ro

învăluit demonstraţia. El a notat punct cu punct, în articolul său, o serie de obiecţiuni aparente, pe cari le-a respins în aşa chip şi cu aşa mijloace încât oricine compară textele noastre e cuprins de mirare.

Aceste puncte nu coincid, nici pe departe, cu suma de acuzaţii pe cari i le-am adus. Precizez totuşi că în ciuda tuturor sublinierilor sale, aceste puncte nu constituie «alte revendicări» ale mele, «alte încercări de expropriere literară», ci sunt singurele pe cari le-am formulat.

1. Sunt obligat să expun în însuşi stilul acestui autor, tema pe care o propune sub această cifră. Iată-o : «D. Botta afirmă că *subsemnatul* am adus în legătură sentimentul destinului cu viziunea spaţiului ondulat, numai după ce d-sa a vorbit despre destin şi spaţii în 1934». Urmează un paragraf în care «Subsemnatul» — ca să zicem aşa —, înconjurat de gloria unor «serate literare», a unor «palpitante discuţii» şi a unor «foiletoane», prezintă într'adevăr un text în sprijinul cauzei sale. Publicat în 1931, în «marele ziar» Basler Nachrichten, textul acesta a fost compus precum ne spune autorul — «în marginea explicaţiilor ce le-am dat la o serată literară organizată de *subsemnatul* — domnul Blaga în persoană — şi de colaboratorul meu studentul Hauswirth la Basel». Iată acest text: ...«so ist das Raumsymbol der rumänischen Doina die Wellenlinie das ewig unerschöpfliche Auf und Ab einer sehnsüchtigvertrauensvollen, weise-leichtgemuten Hingabe an die Schicksalswellenlinie des Lebens».

Acest text, de stilul german cel mai grotesc, des-

www.dacoromanica.ro

prins din albumul domnului Blaga, asupra căruia am dat în precedentul meu articol amănuntele cele mai exacte, e cu siguranță autentic. Eu personal, însă, nu mă încumet să-l traduc. Domnul Blaga nu se încumetă nici el. Şi puțini oameni ar putea s'o facă. Relaţia pe care o încearcă însă domnul Blaga între Raumsymbolul său şi «linia ondulată a destinului vieții» este tot aşa de evidentă, în textul său, pe cât e de evidentă relaţia semnalată de Spinoza între câinele nostru domestic — canis familiaris — şi constelația Câinelui din cer. Domnul Blaga e rugat s'o descopere singur şi să ne-o traducă şi nouă «pre limba proastă românească» — aşa cum zice Pravila.

Am încercat — mărturisesc — cu acest text, un sentiment de nespusă satisfacție când am descifrat în el eternul — ewigunerschöpfliche — «suiş» şi «coborîş» al domnului Blaga, ca şi formula destinului pe care o căutam de mult: «linia ondulată a destinului vieţii».

Eu arătasem domnului Blaga că revendic pentru mine ideia pe care o exprimase în legătură cu Mioriţa: «solidaritatea» sufletului cu spaţiul, funcţia cosmică a destinului uman. Nu ştiam ca domnul Blaga să fi încercat o definiţie a destinului şi fusesem nevoit s'o stabilesc printr'o serie de conjecturi, tocmai spre a demonstra incapacitatea domniei sale de a se ridica atât de sus. Şi scriam: «Cât despre incapacitatea domniei sale de a defini un element al spaţiului «mioritic», prin altă virtute decât prin fastidiosul «deal-vale» şi «vale-deal» sau prin «suiş» şi «coborîş» avem în Spaţiul Mioritic nenumărate exemple. Să luăm două elemente a-

www.dacoromanica.ro

naloge destinului — Sufletul și Timpul». Și citam definiția sufletului, pe care nu mă pot abține s'o repet: «Sufletul acesta este ceea ce trebue să fie un suflet care-și simte drumul suind și coborînd și iarăși suind și coborînd». In ceea ce privește Timpul domnul Blaga ne oferea această formulă: «Un orizont de avansare legănată în timp». Incheiam acest florilegiu cu următoarea afirmație: «Opunem brutal aceste formule oricui ar pretinde vreodată că domnul Blaga era capabil să intuiască singur funcția cosmică a destinului uman». Iată că domnul Blaga ne oferă formula căutată, care demonstrează, în grotesca ei simplicitate, ceea ce era de demonstrat.

2. Voiu lăsa și de astă dată pe domnul Blaga să-și expună doleanțele: «D. Botta afirmă că subsemnatul am luat dela d-sa gândul de a raporta Miorița la o funcție religioasă, căci d-sa ar fi făcut întâia oară apropieri între balada noastră și misterele orfice, Traci, mitologie greacă, etc. (în acelaș an fatal 1934). D-lui Botta îi opun un text foarte concludent pe care subsemnatul l-am scris în 1931, în «Drumul Nou» (Cluj 27 Mai) sub titlul «Miorița în Elveția». Scriam în acel articol pe larg despre discuțiile ce s'au desfășurat în Societatea etnografică elvețiană; printre altele: «Adâncimea orfică a concepției despre moarte ca a lumii mireasă, a impresionat îndeosebi auditoriul...»

Că producția domnului Blaga a impresionat «îndeosebi» auditoriul, nimeni desigur nu poate contesta. Ceeace contest însă, cu ultima energie, este

www.dacoromanica.ro

relația — oricât de vagă — între această producție și ce spusesem eu.

Semnalasem într'adevăr, în articolul meu, caracterul de «imensă rugăciune», de «religioasă cuminecare cu lumea» al unui alt poem, Toma Alimos, și imputasem domnului Blaga faptul de a evoca elemente analoge, într'un text analog. Dar așa ceva: «funcție religioasă» în Miorița, pe considerentul că aşi fi făcut «întâia oară apropieri între balada noastră și misterele orfice, Traci, mitologie greacă...» n'am afirmat niciodată. Textul acuzațiunilor mele e public. Cerceteze-l cine vrea. «Subsemnatul» — ca să-i spun pe nume — se înșeală amar.Ințeleg panica in care se ebate, totuși — să recunoaștem — el putea inventa ceva mai bun.

3. In legătură cu caracterul religios al solidarității cosmice, pe care îl semnalasem în Toma Alimos — pe care domnul Blaga îl semnala după mine, imediat, în Miorița — pronunțam și aceste cuvinte: «Iată natura întreagă animată de un suflu divin».

Articolul meu precedent semnala apropierile domnului Blaga de acest text al meu, în aceeași revistă, la câteva luni dela publicarea lui. Ele mergeau mână în mână cu textul meu, într'un crescendo impresionant, până la frază ultimă care se repeta aproape aidoma: «Iată natura întreagă transformată în biserică».

Pus în fața acestor texte paralele, «Subsemnatul» n'aude, n'avede. El a priceput cu totul altceva decât noi toți. Iată: «D. Botta a interpretat balada lui Toma Alimoș în perspectivă panteistă,

www.dacoromanica.ro

şi ne-a vorbit despre «natura întreagă animată de un suflu divin». Un loc comun, în dosul căruia d-sa crede că a descoperit piatra filosofică. Care licean nu cunoaşte această arhi-vulgară interpretare panteistă?»

Totuşi, în articolul meu se vede limpede că nu subliniez în aceste cuvinte valoarea lor ideativă, ei pun accentul pe identitatea dintre texte: «Nu aceste detalii importă — spuneam. Ele constitue însă proba eficientă că răpindu-mi ideile, domnul Blaga, fără să vrea desigur, s'a lăsat răpit de aceste detalii».

«Interpretarea» mea e — recunosc — lipsită de orice valoare, în schimb «biserica», echivalentul imediat al «suflului divin» din textul meu, «biserica» postulată de «preoţi, munţii mari» din textul citat al Mioriţei, e ceva fenomenal. Despre această «interpretare» a sa, domnul Blaga scoate strigăte înduioşătoare, de caracter strict visceral: «Această ideie este a mea, exclusiv a mea !» exclamă el. Am constatat şi alte accese de furie posesivă la acest om.

Cât despre «interpretarea panteistă», «arhivulgară», la care «Subsemnatul» crede că m'aşi fi dedat, ea provine din ignoranţa manifestă a sensului unei «interpretări». Nimeni nu face o «interpretare» afirmând — de exemplu — că Spaţiul Mioritic e o falsă filosofie şi domnul Blaga un creator de confuzii. Ci se mărgineşte să constate un lucru, în principiu, evident.

4. Am imputat domnului Blaga faptul de a fi recurs la studiul meu «Unduire şi Moarte» spre a incorpora pe Eminescu Spaţiului său «mioritic».

www.dacoromanica.ro

Relevasem în opera lui Eminescu relația dintre Moarte, înțeleasă ca un prag al jubilației, ca o nuntă cu divinitatea, și Unduire — substanța dionysiană, «eternele ape» ale Poetului. Legând acestea de sentimentul cosmic al destinului, ajungeam foarte ușor la suma de concluzii ale domnului Blaga și scriam: «Ajuns în posesia formulei, domnul Blaga aruncă peste bord plaiul mioritic — «plaiul, sfântul plaiu» cum se exprimă domnia sa — renunță la tirania schemelor sale, la «nostalgia neînduplecată» a ritmului deal-vale și vale-deal, și afirmă că Eminescu a extras din ape simbolul mioritic spațial». Și citam propriile sale cuvinte: «Acel orizont al spațiului ondulat specific duhului nostru popular apare personant și foarte insistent în poezia eminesciană. E drept că structura orizontică, ondulată, nu e simbolizată în opera lui Eminescu atât prin imaginea plaiului, cât prin imaginea «mării» și a «apei». Unduirea, valurile, legănarea, sunt elemente dintre cele mai frecvente în poesia eminesciană. S'ar putea afirma chiar că poetul recurge hipnotic iarăși și iarăși, la aceste elemente de expresie. Marea nu e pentru Eminescu un prilej de pierdere în infinit, sau un simbol al dinamicei furtunoase, cât un simbol al unduirii, al legănării, un simbol al unui anume melancolic sentiment al destinului ritmat interior, ca o alternanță de suișuri și coborâșuri... Structura orizontică a «unduirii» e îmbibată la Eminescu până la saturație de un sentiment al destinului».

Incă odată, domnul Blaga n'aude n'avede. Și scrie: «D. Botta susține că a arătat în Noembrie

www.dacoromanica.ro

1935 legătura strânsă ce există între ideea de «unduire» şi «moarte» la Eminescu. Eu am arătat incidental în Spaţiul mioritic (1936) cu totul altceva: anume că viziunea spaţiului, a infinitului ondulat, ca o categorie spirituală profund şi general românească, şi-a găsit o expresie ca o variantă particulară şi în opera poetică a lui Eminescu: dovadă e între altele frecvenţa în această operă a motivului legănării, unduirii, al valurilor mării».

Cuvinte de pomană, confuzii aruncate în serie ca să acopere propriile sale afirmaţii. El nu arătase «cu totul altceva» decât spune, totuşi, propria sa proză.

Şi ca să turbure apele în chipul cel mai neptunian şi cel mai eolic, pentru ca nimeni să nu poată înţelege nimic şi fatidicul său 1930 să triumfe peste tot, el continuă să invoce o serie de lucruri cari n'au cu ceea ce spusesem eu, absolut nici un raport. *

---

* «Aveam tot dreptul să mă refer şi la exemplul eminescian, deoarece funcţia creatoare de stil a viziunei spaţiului ondulatoriu, am expus-o încă din anul 1930 («Simboluri spaţiale», în revista «Darul vremii», Cluj). Şi încă din 1930 am afirmat spre deosebire de Spengler, că viziunea spaţială creatoare de stil este independentă de «peisaj». Infinitul ondulat de care este definitiv legat sufletul românesc putea să aibă ca expresie concretă şi varianta acvatică tip Eminescu».

Varianta acvatică tip Eminescu !

Toată «mişcătoarea mărilor singurătate» e cuprinsă, poetic, în această formulă.

Procedeul acesta al cărui singur scop este: «a impresiona în deosebi auditoriul», e frequent în articolul său. El exhibă cu orice prilej, tot decorul de care dispune.

www.dacoromanica.ro

5. Omul acesta mi-a aruncat cele mai grave injurii, el a rostit, în articolele sale, expresii cari în orice ţară, singure, l-ar descalifica. Pe urmele lor s'a ridicat, chiar public, un murmur de profundă indignare. Totuşi, omul acesta deschide acest al cincilea paragraf cu afirmaţia că am acoperit «cu înjurături ideile esenţiale ale Spaţiului Mioritic». Intr'un text citat mai sus, el afirmase, fără scrupule, că i-am răspuns «cu înjurături». Eu cred — de acord cu toţi lectorii acelor articole — că domnul Blaga încearcă, de astă dată, mai mult decât o confuzie... Eu am expus «ideile esenţiale» ale Spaţiului Mioritic, cu seriozitatea pe care o comportau. Şi fără artificiile verbale ale domnului Blaga, aceste «idei» s'au acoperit singure, de un irevocabil ridicol.

După ce deschide cu această eroare, explicaţiile sale de sub punctul 5, domnul Blaga — mai bine zis «Subsemnatul» ca să schimbăm în renume acest nume care-i e atât de drag — mă arată revendicând «mioriticul» ca un reflex al ideilor mele. Să recunoaştem că acest lucru este exact cu o singură emendaţiune, cu care, de altminteri, domnul Blaga pare de acord: odată cu «mioriticul» în sine nu revendic şi titlul lui pentru care eu, personal, resimt o invincibilă silă.

Ca să-mi probeze inanitatea acestei pretenţii domnul Blaga îmi citează un excurs filosofic al său, tăiat din suplimentul literar al «marelui ziar» Basler Nachrichten, şi lipit, cu o aplicaţie extraordinară, sub data de 20 Decemvrie 1931, în albumul asupra căruia cunoaştem — de pe acum —

www.dacoromanica.ro

cele mai preţioase detalii. Iată şi acest text : «Despre substratul mioritic al sufletului popular românesc se poate vorbi ca în regiunea germană despre faustesc... Ce e mioriticul ? O anume atitudine metafizică în fața morții, care-și găseşte expresia *tocmai* în balada Mioritei. Moartea e privită ca mireasă a lumii, moartea este o nuntă. Moartea şi viața se unesc prin nuntă... In Mioriţa numai cadrul este baladesc dar acest cadru închide o poemă cosmică, în centrul căreia stă moartea. Moartea e cântată melancolic-extatic, e acceptată cu încredere şi cu dăruire încărcată de sentimentul destinului».

Să prețuim dela început rigoarea demonstrației domnului Blaga. El ne oferise adineaori, un citat din acelaşi «mare ziar» — citat care ilustra punctul cel mai tenebros al desbaterii noastre, în limba germană. Acum, când ar fi fost oportun să știm cum suna în această limbă nu numai cuvântul «mioritic» pe care domnul Blaga îl formulează pe româneşte abia în 1935, dar chiar și cuvântul «baladesc», iată că domnul Blaga ne oferă un text românesc.

Mărturisesc a fi fost cu totul nedumerit și de expresia «acceptată cu dăruire» sau «dăruită cu acceptare», expresie care mi s'a părut cu greu posibilă într'un grai rațional. Mi-am dat seama însă de câtă «dăruire», chiar «încărcată de sentimentul destinului», au dat dovadă redactorii «marelui ziar», acceptând o asemenea proză, şi am renunţat la orice obiecţiune de principiu.

Ironia mă cuprinde fără să vreau în faţa acestor

www.dacoromanica.ro

exemple de penurie morală. Omul acesta îmi oferă ca să justifice rapturile sale — pe cari la urma urmei i le conced şi pentru cari-l pot investi, dacă ţine, cu titluri de proprietate legitimă — câteva atât de palide îngăimări, încât dacă nu l-aşi cunoaşte în delirul său injurios, i le-aşi accepta pe toate, învins de o nesfârşită milă. Ceea ce spune aici despre Mioriţa — chiar dacă e apocrif — e atât de sărăcăcios şi de umil, ţine atât de mult de incapacitatea sa nativă de a formula o ideie, încât prin chiar aceste lucruri capătă o pecetie de autenticitate incontestabilă.

6. Sub punctul 6, domnul Blaga scrie următoarea «ideie»: «D. Botta mai afirmă că subsemnatul (acest cuvânt este, incontestabil, numele epic al domnului Blaga) nu cunosc cuvântul «unduire». Nu vi se pare în adevăr îngrijorător aflând dela d. Botta că d-sa a descoperit acest cuvânt? D-sa vrea pe semne să pună sechestru pe cuvintele graiului nostru al tuturor».

Nu vi se pare într'adevăr îngrijorătoare această simulaţie continuă, această maladivă încercare de a întinde peste tot vălul unor detestabile confuzii? Când am scris că domnul Blaga nu cunoştea, până la un anume studiu al meu cuvântul «unduire», m'am raportat desigur la faptul că el nu se afla în vocabularul său filosofic, unde — slavă Domnului ! — se pot culege cele mai mari curiozităţi.

Am explicat într'un articol anterior că ideia de unduire, nu mai este o caricatură spaţială, un simbol intelectual, ci implică o ideie pletorică, un flux de energii în devenire. Şi domnul Blaga ma-

www.dacoromanica.ro

nifesta tocmai această ideie, atunci când invoca pentru întâia oară, acest cuvânt.

Acestea sunt întâmpinările sale. Acestea sunt — şi nu altele — exemplele unei congenitale confuzii, opera unui incurabil creator de tenebre.

In preambulul articolului său, autorul tuturor acestora nu se sfieşte să califice drept «incoherenţe» şi «bâlbâeli» acuzaţiile pe cari le-am adus, acuzaţii la cari răspunde în chipul care-i e atât de propriu.

Inainte de a termina, domnul Blaga îmi evocă suferinţele lui Israel în România. E un mod elegant de a provoca, în jurul insultelor sale, solidaritatea acestei seminţii. Iată ce spune: «Manifestările şi ieşirile atât de penibile ale d-lui Botta nu mi le explic decât prin aceea că d-sa a auzit probabil de noile legi cu privire la exproprierile bunurilor evreeşti, şi şi-a închipuit că pe moşiile mele ar fi rost de-un chilipir. Că nu sunt evreu — e desigur un nenoroc pentru d. Botta

Faptul de a nu fi evreu şi faptul de a fi literat constitue într'adevăr, pentru cineva ca domnul Blaga, posesorul — precum se laudă singur — al unor «buzunare literare» atât de mari, două «chilipiruri» importante. Ele îi permit să folosească fără teamă procedeele pe cari le ilustrează acest articol, procedee cari — în jungla noastră literară — nu comportă sancţiuni.

www.dacoromanica.ro

TREI SCRISORI

www.dacoromanica.ro

DOMNILOR PROFESOR N. I. HERESCU ȘI DR. ION CANTACUZINO

Iubiți prieteni,

Intr'un articol apărut în «Timpul» din 26 Aprilie, și publicat apoi în «Țara» și «Porunca Vremii», d. Lucian Blaga, comentând o notă inserată de mine în revista «Dacia» îmi aruncă o serie de injurii.

Am scris această notă provocat de d. Blaga. Ea cuprindea «probele» pe cari acest domn le căuta de mult în vederea unei acțiuni judiciare îndreptate împotrivă-mi.

In numărul de Mai al revistei «Gândirea», abia apărut, văd un nou articol al d-lui Blaga în care această reacțiune a mea, dictată de simțul onoarei și al responsabilității, e calificată drept «și obraznică și lașă».

Țin la o reparație integrală a tuturor acestor injurii și vă rog, prietenește, să-mi fiți martori în acest incident atât de trist.

Vă rog să primiți, iubiți prieteni, expresiunea aleselor sentimente ce vă păstrez.

18 Mai 1941 *Dan Botta*

www.dacoromanica.ro

DOMNULUI DAN BOTTA

Iubite prietene,

In executarea mandatului ce ne-ai încredinţat, am trimis d-lui Lucian Blaga, în ziua de 19 Mai, o scrisoare rugându-l să ne indice numele persoanelor cu cari putem intra în contact pentru a soluţiona incidentul ivit între d-ta şi d. Lucian Blaga în urma publicării de către d-sa a unor articole pe cari le-ai considerat ofensatoare.

In ziua de 2 Iunie d. Blaga ne-a trimis o scrisoare pe care, lipsind din Bucureşti în interes de serviciu, am primit-o abia azi, şi în care ne spune referindu-se la art. 75 din «Codul de Onoare» întocmit de Maior Drăghici Iosef :

«Refuz provocarea deoarece au trecut mai mult de 48 de ore dela apariţia articolelor mele până la trimiterea scrisoarei dvs. (19 Mai 1941). In adevăr articolele mele au apărut unul în «Timpul» (26 Aprilie 1941) şi al doilea în «Gândirea» (care la 16 Mai era pe piaţă)».

Refuzul d-lui Lucian Blaga de a-şi constitui martori, noi nu îl socotim justificat. In adevăr, fără a discuta ce scrie în «Codul de Onoare» al Maiorului Drăghici Iosef, ci referindu-ne la autoritatea necontestată care este «Les lois du duel» de Bruneau de Laborie, putem afirma că cererea de reparaţie trebue făcută «quarante huit heures après l'instant où le demandeur a subi ou *connu* l'offense». Iar pentru articole de presă, este firesc ca termenul să nu curgă decât din momentul când d-ta *ai cunoscut* ofensa.

www.dacoromanica.ro

Aşa fiind, nu putem decât să constatăm, cu regret, că d. Blaga refuză să-ţi dea satisfacţie pe căile Codului de Onoare, şi să depunem mandatul ce ne-ai încredinţat, rămânând ca să cauţi a obţine satisfacţie pe căile ce vei crede de cuviinţă.

Primeşte, te rugăm, iubite prietene, asigurarea sentimentelor noastre cele mai alese.

15 Iunie 1941

N. I. Herescu
Dr. Ion Cantacuzino

DOMNILOR PROFESOR N. I. HERESCU ŞI DR. ION CANTACUZINO

Iubiţi prieteni,

Vă mulţumesc pentru sarcina ingrată pe care v'aţi asumat-o. Rezultatele ei califică pe adversarul meu.

Cineva care-mi aruncă cele mai grave injurii şi se sustrage apoi, fără motiv, dela orice responsabilitate, se aşează singur foarte jos pe scara însuşirilor morale.

Apare aşa dar evident pentru toată lumea cine, între mine şi el, este «şi obraznic şi laş».

Vă rog să primiţi, iubiţi prieteni, expresiunea aleselor sentimente ce vă păstrez.

16 Iunie 1941

Dan Botta

www.dacoromanica.ro

ACEASTĂ LUCRARE CUPRINDE RĂSPUNSUL AUTORULUI LA TREI SERII DE ATACURI AD HOMINEM ŞI DE ASERŢIUNI CALOMNIOASE INDREPTATE IMPOTRIVA SA ŞI TRANSMISE UNUI NUMĂR CONSIDERABIL DE ZIARE ŞI PUBLICAŢII PERIODICE DIN ROMÂNIA. CUM PARTE DIN PUBLICAŢIILE CARI AU ACCEPTAT SĂ LE DEA CURS, LIPSIND DELA DATORIA LOR, N'AU INŢELES SĂ INSEREZE RĂSPUNSUL CARE LI S'A DAT, AUTORUL S'A VĂZUT NEVOIT SĂ-L PUBLICE IN ACEASTĂ LUCRARE.

www.dacoromanica.ro

BUCOVINA
I. E. TOROUŢIU
BUCUREŞTI

60 LEI

www.dacoromanica.ro